

РОЗДІЛ 3. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ

ORGANIZATION OF POSITIVE MOTIVATION OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN TO THE FORMATION OF ARTISTIC AND AESTHETIC TASTE

Здійснено аналіз наукових праць щодо важливості художньо-естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку. Розкрито суть та особливості організації роботи з вироблення позитивної мотивації учнів. Визначено необхідність вивчення регіональної культурно-історичної спадщини як ефективного засобу вироблення позитивної мотивації до формування художньо-естетичного смаку.

Ключові слова: мотивація, позитивна мотивація, молодший шкільний вік, учні, художньо-естетичний смак.

Осуществлен анализ научных трудов по необходимости художественно-эстетического воспитания детей младшего школьного возраста. Раскрыта суть и особенности организации работы по выработке положительной мотивации учащихся. Определена необходимость изучения региональ-

ного культурно-исторического наследия как эффективного средства выработки положительной мотивации к формированию художественно-эстетического вкуса.

Ключевые слова: мотивация, положительная мотивация, младший школьный возраст, ученики, художественно-эстетический вкус.

The analysis of scientific works on the need for artistic and aesthetic education of children of primary school age. The essence and peculiarities of organization of work on the development of positive motivation of students. The necessity of studying the regional cultural and historical heritage as an effective means of developing a positive motivation to the formation of artistic and aesthetic taste has been determined.

Key words: motivation, positive motivation, primary school age, students, artistic and aesthetic taste.

УДК 37.036

Блудова Ю.О.,

канд. пед. наук,
викладач кафедри педагогіки,
психології та менеджменту освіти
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія»
Харківської обласної ради

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Однією з найвагоміших проблем суспільства є виховання високодуховної, висококультурної, естетично вихованої людини з високими моральними принципами. Тож, перед сучасною школою постає завдання – підготувати не лише освічену людину, а сформувати естетично розвинену особистість із високим національним культурним потенціалом, розвиненим почуттям прекрасного, усталеними художньо-естетичними смаками.

Важливе місце в системі художньо-естетичного виховання підростаючого покоління належить художньо-естетичному смаку. Він формується засобами комплексного впливу різних видів мистецтв в процесі спеціально організованої та цілеспрямованої роботи з вироблення в учнів естетичного сприйняття та естетичних почуттів, і, як результат, естетичне почуття підноситься до рівня художньо-естетичного смаку та ідеалу й виражається в художньо-естетичних судженнях [1]. Тому виховання художньо-естетичних смаків молодшої людини нині є досить вагомим питанням й потребує ґрунтового наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На підставі аналізу психолого-педагогічних джерел свідчимо про те, що проблему формування художньо-естетичного смаку у своїх працях досліджували вітчизняні та зарубіжні автори: Г. Айзенк, М. Бредслі, О. Буров, О. Дивниненко, І. Долецька,

С. Долуханов, А. Зись, І. Зязюн, В. Кенник, М. Киященко, Л. Коваль, І. Лазарев, Л. Левчук, М. Лейзеров, В. Мозгот, Б. Неменський, В. Панченко, Л. Ритікова, Л. Столович та інші.

Вагомий внесок у розв'язання проблеми художньо-естетичного смаку зробили й українські науковці: Т. Бабенко, Л. Башманівська, О. Берестенко, В. Вертегел, Л. Гончаренко, С. Гуров, Н. Зацепіна, В. Зубань, О. Ігнатівич, Н. Калашник, Л. Калініна, Г. Лазаренко, Т. Лісінська, Н. Мамчур, Ю. Мережка, Н. Миропольська, Ю. Орел-Халік, Г. Падалка, І. Пацалюк, Г. Пономарьова, Н. Попович, В. Радкіна, В. Стрілько, І. Савчук, О. Хом'як, Г. Шевченко.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Однією з ключових компетентностей Нової української школи є загальнокультурна грамотність: здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття засобами мистецтва. Сформованістю цієї компетентності передбачається глибоке усвідомлення власної національної ідентичності як підґрунтя шанобливого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших.

Мета статті – сформулювати необхідність та особливості організації роботи з вироблення позитивної мотивації молодших школярів до формування художньо-естетичного смаку, позитивного ставлення й стійкого інтересу до регіональної

культурно-історичної спадщини, історії та народного мистецтва регіону.

Виклад основного матеріалу. Американський психолог А. Маслоу стверджував, що для того, щоб дійсно залучити людину до виконання завдань, котрі висувуються суспільним життям, необхідно визначити ту мотивацію, яка здатна спонукати до відповідних дій, і, лише спираючись на цю мотивацію, можна стимулювати людину до вирішення все більш високих завдань [2]. Саме мотив визначає зміст конкретної дії, дія при цьому спрямовується на усвідомлену мету, що співвідноситься з умовами її здійснення.

З молодшого шкільного віку відбуваються зміни в мотиваційній сфері. Мотиви ставлення дітей до мистецтва, краси дійсності усвідомлюються та диференціюються. На думку дослідниці О. Рудницької, один із мотивів прояву потреби – привабливість і значимість об'єкта. Естетичні потреби людини проявляються перш за все через художні інтереси і потреби, потреби у спілкуванні з різними видами народного мистецтва, в художній творчості. Звідси стає зрозумілою складна взаємозалежність емоційної насиченості навчального процесу та формування мотивів, які є тим особистісним інструментом, що спрямовує освітню активність учня, його бажання долати всілякі перешкоди, наполегливо просуватися до мети [3].

Особливу увагу під час роботи слід приділяти мотивації учнів початкової школи до оволодіння знаннями з історії свого регіону, культури, традицій, звичаїв, обрядів, інформувати про життя і творчість видатних діячів регіону (науковців, архітекторів, письменників, художників, спортсменів, композиторів, діячів мистецтва), спонукати до пізнання багатства рідної мови; ознайомлювати дітей з теоретичними основами, головними поняттями, що пов'язані з художньо-естетичним смаком, регіональною культурно-історичною спадщиною, народним мистецтвом, вивчити сутність понять: «художньо-естетичний смак», «регіональна культурно-історична спадщина», основи формування художньо-естетичного смаку, його ознаки, вплив надбань регіональної культурно-історичної спадщини на формування художньо-естетичного смаку дітей молодшого шкільного віку.

Почуття краси природи, оточуючих людей, речей створює в дитині особливі емоційно-психічні стани, збуджує безпосередню цікавість до життя, загострює допитливість, мислення, пам'ять. Сильні емоційні переживання надовго зберігаються в пам'яті, часто перетворюються на мотиви та стимули поведінки, полегшують процес вироблення переконань, навичок та звичок поведінки. Ми погоджуємось з думкою В. Сухомлинського: «Краса відточує людяність. Якщо людина з дитинства виховується на красі, насамперед на хороших книжках, якщо в неї розвивається здатність

до переживань, почуття замилювання, захоплення перед красою, то навряд чи можливо, щоб вона стала бездушною, паскудною, розпусною. Краса, насамперед духовні цінності, виховує витонченість натури, а чим тонша натура, тим гостріше людина сприймає світ і тим більше вона може дати світові...» [5].

Під мотивацією дітей молодшого шкільного віку з формування художньо-естетичного смаку засобами регіональної культурно-історичної спадщини ми розуміємо цілеспрямований, науково організований, планомірний, систематичний освітній процес, що характеризується залученням дітей до активної різнопланової діяльності та формування позитивного ставлення до цієї діяльності.

Для молодшого шкільного віку провідною формою ознайомлення з художньо-естетичним ідеалом є дитяча література, мультиплікаційні фільми, кіно, ляльковий театр, драматичний театр, музика, танці. Книжкові, мультиплікаційні чи герої кіно постають носіями добра або зла, милосердя або жорстокості, справедливості або брехні. Розуміючи це, дитина стає на бік добра, симпатизує героям, що борються за справедливість проти зла.

В. Сухомлинський відзначає, щоб перші ідеальні уявлення дитини не залишались на рівні лише вербально-образного вираження, потрібно постійно, всіма засобами спонукати дітей до того, щоб вони у своїй поведінці та діяльності привчалися наслідувати улюблених героїв, реально проявляли доброту, справедливість, здатність відображувати, виражати ідеал у своїй творчості: віршах, співках, малюнках, танцях, творчості [4].

Перш за все слід проводити роз'яснювально-інформаційну роботу з молодшими школярами, до якої мають бути залучені класні керівники, вчителі-предметники, батьки, керівники гуртків та інших організацій. Увага учнів повинна акцентуватись на духовних, естетичних, національних цінностях, необхідності утвердження їх у суспільних стосунках; необхідності формування художньо-естетичного смаку, вміннях оцінювати надбання регіональної культурно-історичної спадщини, виховання поваги до історії, традицій, народного мистецтва регіону, бережливе ставлення до культури, матеріальної та нематеріальної культурно-історичної спадщини тощо.

Після опрацювання науково-педагогічної літератури нами було визначено основні напрямки з позитивної мотивації, розширення та поглиблення знань про кращі зразки регіональної культурно-історичної спадщини в освітньому процесі початкової школи як ефективний засіб формування художньо-естетичного смаку дітей молодшого шкільного віку.

1. Збагачення змісту освітнього процесу повинне відбуватися на основі:

а) поглиблення знань про надбання регіональної культурно-історичної спадщини, народне мистецтво, традиції й обряди в освітньому процесі початкової школи та посилення їх значення під час формування художньо-естетичного смаку дітей молодшого шкільного віку;

б) уведення необхідного обсягу інформації про художньо-естетичний смак та важливості його формування у дітей молодшого шкільного віку.

2. Збільшення впливу найкращих зразків регіональної культурно-історичної спадщини в процесі виховної роботи, яке б здійснювалося шляхом:

а) збільшення кількості заходів з естетичною, народознавчою, етнографічною спрямованістю;

б) насичення та інтенсифікації просвітницької роботи інформацією про надбання регіональної культурно-історичної спадщини.

3. Створення педагогічних умов для активізації самостійної роботи учнів у процесі осягнення кращих надбань регіональної культурно-історичної спадщини завдяки залученню:

а) до різних форм етнографічно-дослідницької, творчої роботи;

б) через виконавську та естетико-творчу діяльність.

Задля ефективного застосування визначених педагогічних напрямків слід використовувати різноманітні форми та методи роботи, як безпосередньо під час навчальної діяльності, так і в позакласній роботі. Тож, обрані напрями діяльності мають охоплювати всі сторони освітнього процесу: навчання, виховання й самостійну роботу дітей молодшого шкільного віку. Що ж стосується самостійної роботи, то вона має бути чітко організованою вчителем і передбачає спільну діяльність учнів, учителів і батьків. Беззаперечним є той факт, що в освітньому процесі визначені напрями нашої діяльності взаємопов'язані між собою, переходять один в один, часто використовуючи одні й ті ж форми, але різні їх можливості.

Під час створення програми з вироблення позитивної мотивації до формування художньо-естетичного смаку слід урахувати такі аспекти:

– вікові та психологічні особливості розвитку дітей молодшого шкільного віку відповідно до основних педагогічних ідей вітчизняних і зарубіжних науковців;

– використовувати традиційні та нетрадиційні методи під час проведення виховних заходів;

– використовувати варіативно-диференційований підхід до місця проведення виховних заходів (класна кімната, актові зали, музеї, парки тощо);

– диференціювати форми і методи проведення виховних заходів з урахуванням інтересів і схильностей учнів;

– залучати до виховного процесу батьків, керівників гуртків, діячів культури і мистецтва Харківщини;

– створювати ситуації успіху для кожного учня з урахуванням його індивідуальних здібностей, схильностей та інтересів;

– акцентувати увагу на завданнях розвитку й виховання учнів, здійснення активного емоційного впливу на школярів, враховуючи їхні організаційські, творчі здібності;

– обов'язково проводити самоаналіз, взаємний аналіз, самооцінку, самокорекцію (взаємну корекцію) діяльності;

Отже, під час вироблення позитивної мотивації до формування художньо-естетичного смаку ми акцентували увагу на тому, що вчитель має спиратись на такі позиції:

– забезпечення емоційного забарвлення освітнього процесу, організація естетичного виховання, насичення змісту освіти надбаннями регіональної культурно-історичної спадщини;

– використання діалогічного спілкування;

– використання в освітньому процесі різноманітних видів, форм і методів задля організації суб'єкт-суб'єктного навчання;

– розроблення необхідного навчально-методичного забезпечення представленої технології;

– проведення оцінювання діяльності задля стимулювання подальшої роботи, аналізу не тільки кінцевого результату, а й процесу його досягнення.

Вивчати регіональну культурно-історичну спадщину як ефективний засіб формування художньо-естетичного смаку в освітньому процесі можна з використанням як традиційних форм і методів навчання (бесіди, ігри тощо), так і активних (тематичні концерти, творчі вечори тощо). Першочергова увага має приділятися збагаченню народознавчим змістом таких навчальних предметів, як «Рідна мова», «Літературне читання», «Природознавство», «Трудове навчання», «Образотворче мистецтво», «Музичне мистецтво», «Я у світі» тощо, а також запровадженню кращих зразків регіональної культурно-історичної спадщини в освітній процес, створенню умов для впливу цих надбань на громадське життя й побут школярів.

Учні слід залучали до участі й підготовки різноманітних заходів за національною, етнографічною, народознавчою тематикою (Андріївські вечорниці, інсценізація традиційних народних свят тощо); збільшити кількість інформаційно-роз'яснювальної роботи регіональної спрямованості на побутовому рівні; активізувати творчу діяльність (конкурси на краще прочитання творів українських авторів, композиторів (пісень, гуморесок, віршів тощо), інсценізувати прозові твори письменників, проводити тематичні концерти тощо).

Висновки. Формування і розвиток позитивної мотивації учнів під час освітнього процесу є дуже важливим питанням, бо вони отримують інформацію про художньо-естетичний смак та основні шляхи його формування взагалі та засобами регі-

ональної культурно-історичної спадщини зокрема. Тому уроки та позаурочні заходи мають плануватися і розроблятися таким чином, щоб разом з оволодінням теоретичними та практичними знаннями і вміннями в учнів виникла і закріплювалась стійка переконаність у важливості естетичного виховання, формуванні художньо-естетичного смаку засобами регіональної культурно-історичної спадщини та формуванні особистості учня, підготовки його до життя.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Блудова Ю.О. Формування художньо-естетичного смаку дітей молодшого шкільного віку засобами регіональної культурно-історичної спадщини: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2018. 20 с.
2. Маслоу А. Мотивация личности. *Теория личности в западноевропейской и американской психологии*: хрестоматія по психологии личности. Самара, 1996. С. 422–449.
3. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посібник. Тернопіль: Богдан, 2005. 360 с. С. 95.
4. Сухомлинский В.А. Духовный мир школьника подросткового и юношеского возраста. Москва: Учпедгиз, 1961. 223 с.
5. Сухомлинський В.О. Виховання і самовиховання. Вибрані твори: у 5-ти т. Київ: Радянська школа, 1976–1977. Т. 5. 1977. 639 с. С. 613.